

Verlag symposium 'Maatschappelijke uitsluiting ex-gedetineerden'

DCG / Exodus

12 oktober 2011 Oosterkerk Haarlem

Voorafgaande aan de opening werden de 80 bezoekers verwelkomd door het ingetogen pianospel van Ricardo, bewoner van het Exodushuis in Leiden. In een intermezzo tijdens de bijeenkomst liet hij zijn stem en de piano gloedvol klinken. In de opening beloofde Sacha Schneiders een onderhoudende en instructieve avond. En dat werd het !

Jeroen Pols over de Verklaring omtrent het gedrag (V.O.G)

In het symposium werd de sociale uitsluiting met name belicht via een evaluatie van de regelgeving in de Verklaring Omtrent het Gedrag (de V.O.G). Zo'n verklaring kan of moet zelfs door de werkgever worden gevraagd bij het verkrijgen van een nieuwe baan. De jurist Jeroen Pols gaf aan dat momenteel niet alleen bij functies met hoge integriteitseisen (politiek ambtsdrager, onderwijzer, toezichthouder naschoolse opvang) een V.O.G moet worden overlegd; ook taxichauffeurs moeten bijvoorbeeld over een V.O.G beschikken alvorens een aanstelling te krijgen. En voor in principe alle functies mag de werkgever zelf bepalen of bij een sollicitatie al dan niet een V.O.G kan worden gevraagd.

Bij de beoordeling van het afgeven van een V.O.G door een gemeente - op grond van een screening door het Justitieel Documentatiecentrum - wordt rekening gehouden met alle gegevens die op een strafblad staan (naast veroordelingen ook schikkingen, openstaande zaken en septs). Voor de meeste functies geldt een terugkijktermijn van 4 jaar. Bij zedenzaken geldt zelfs een onbeperkte terugkijktermijn.

Jeroen Pols stelt een vraag tijdens de paneldiscussie

Jeroen Pols geeft aan, dat hij momenteel advocaat is van taxichauffeurs die bijvoorbeeld voor drie keer te hard rijden in de terugkijkperiode een V.O.G wordt geweigerd. Hij ziet het aanscherpen van de eisen m.b.t. een V.O.G als een uiting van de zero-tolerance mentaliteit van overheid en publieke opinie. Pols wijst er terzijde op, dat taxichauffeurs nogal eens een zero-tolerance beleid toejuichen, tot ze zelf met de vergaande gevolgen te maken krijgen.

Jeroen Pols heeft de overtuiging dat bij het weigeren van een V.O.G veel te gemakkelijk wordt verondersteld, dat een overtreding in bijvoorbeeld het gezinsverband een betrouwbare indicatie vormt voor het gevaar van een misdrijf in het beroepsleven. Een jongere die gestraft wordt voor het ongewenst betasten van een meisje bij de tramhalte kan mogelijk op grond van de zedelijkheidswetgeving 20 jaar geen V.O.G ontvangen. Zijn inziens worden de gevolgen van een V.O.G voor een ex-delinquent verwaarloost in de hoop op preventie.

Annemiek Schrijver (IKON-TV) interviewt Kees Schuyt (socioloog, jurist, lid Raad van State)

Wij-zij denken

Annemiek vraagt Kees Schuyt in hoeverre het huidige wij-zij denken vroeger een belangrijke rol speelde. Schuyt stelt dat met name in de vijftiger jaren het stereotype wij-zij denken sterk was. Voor of tegen het kapitalistische Amerika. Hij vermoedt – en hoopt in elk geval- dat in de toekomst de voorstanders van een wereldwijde samenleving sterker zijn dan de nostalgische populistten met hun verlangen naar een Nederland voor de Nederlanders. Opmerkelijk is dat in de na-oorlogse periode – los van de publieke opinie - zowel de politieke als de rechtelijke macht juist werkte aan

een humanisering van het strafrecht. Schuyt stelt dat de belangstelling voor humanisering van het strafrecht gepaard ging met de afname van criminaliteit. Of er een oorzakelijk verband is en wat dan oorzaak en wat gevolg is, bleef in het midden.

Met het wij-zij denken zijn verbonden gevoelens van angst voor contact met andere culturen. Opmerkelijk daarbij is dat volgens Schuyt gevoelens van onveiligheid het sterkst leven in kleine gemeenten met een verwaarloosbare impact van allochtonen. Bij enquêtes zegt men tegelijkertijd zich niet meer veilig te voelen en gelukkig zelf nooit in een onveilige situatie te zijn beland. Jongelui die gaan stappen en drinken voelen zich daarentegen het minst onveilig, maar lopen wel de meeste kans op het betrokken raken bij een geweldsdelict.

Schuyt onderscheidt **drie oorzaken van sociale uitsluiting**:

- a) Je mag niet integreren (via het weigeren van een V.O.G worden bv. de mogelijkheden om te integreren sterk beperkt);
- b) Je mist het vermogen tot integratie (sociaal-psychologische of sociaal-economische onmacht belemmert de integratie); dit niet kunnen speelt vaak een rol bij de re-integratie van ex-gedetineerden.
- c) Je wil niet integreren (Verslaafden bijvoorbeeld kunnen de maatschappelijke uitsluiting zodanig geïnternaliseerd hebben, dat ze alleen maar willen leven in hun eigen subcultuur; ze mijden het contact met een zorgzame samenleving).

Noodzaak en begrenzing van de straf

Schuyt onderstreept de noodzaak van vergelding in een geordende samenleving. De voorstanders van een samenleving die exclusief gericht is op re-integratie van de dader zijn momenteel in tegenstelling tot de jaren '60 schaars. De film 'de bende van Oss' romantiseert de criminaliteit in Oss rond 1930 zozeer, dat het nodig is via de dissertatie van Nagel (pseudoniem J.B. Charles) te herinneren aan de levenslange gevolgen voor de slachtoffers. Nagel was een pionier voor het rechtdoen aan het slachtoffer. Maar van meet af aan moet ook worden gewerkt aan vormen van verzoening en aan het dichten van de kloof.

De lasbreukmetafoor

Hoe de vertrouwensbreuk tussen delinquent en samenleving te dichten? Volgens Schuyt kan geprobeerd worden door het verwarmen van de instituties van de samenleving enerzijds en van de mentale instelling van de delinquent anderzijds de breuk te lassen. Forumlid Sharon Gersthuizen duikt nog wat dieper in de metallurgie en wijst op de wenselijkheid van een lasdraad die het verbinden van de uiteinden bevordert. Als samenleving zien we volgens haar te weinig dat er een medium nodig is tussen samenleving en (ex-)gedetineerden. In de stemming in de zaal kon je – zij het met enige fantasie! - merken dat er ook gedacht werd aan het gevangenis-pastoraat en aan het maatjesproject.

Voor een humaan scepticisme/sceptisch humanisme

Kees Schuyt verzet zich tegen eenzijdigheden. In de jaren'60 is sprake geweest van een naïeve goedgelovigheid in het verbetervermogen van de mens. Maar de criminaliteit na 1970 is zoveel harder geworden, dat dit geloof wel heel sterk wordt beproefd.

Annemiek Schrijver dankt Kees Schuyt voor de open wijze waarop hij is ingegaan op de vragen. Ook Annemiek zelf zorgde - via een leuke afwisseling van wetenschappelijke vragen en persoonlijke vragen (wat is uw krasje in het leven, wat vindt de Raad van State nu van de verharding in het strafregime)- voor een leerzaam en onderhoudend vraaggesprek.

Forumdiscussie

Naima Azough, voormalig Tweedekamer lid GroenLinks, leidt de forum-en zaaldiscussie. Aan het forum nemen deel:

- Miranda Boone, Willem Pompe Instituut Universiteit Utrecht en bijzonder hoogleraar Penitentiaal Recht Universiteit Groningen
- Sharon Gesthuizen, Tweedekamer lid SP
- Hilbrand Nawijn, voormalig Minister Vreemdelingen en Integratie, gemeenteraadslid "Lijst Hilbrand Nawijn" te Zoetermeer
- Constance du Fossé, vestigingsdirecteur PI Vught
- Kees Schuyt, socioloog, jurist en lid Raad van State

Anne Kooi betrok met een loopmicrofoon de zaal bij de discussie.

De gevangenispopulatie

Aan Miranda Boone wordt gevraagd in het kort een indruk te geven van de gevangenispopulatie. Zij wijst op de toenemende hardheid van het criminele gedrag, op het feit dat 40% van de gevangenispopulatie buiten Nederland is geboren en op het grote aantal gedetineerden met complexe psychisch-psychiatrische problemen. Criminaliteit is met name tussen 1970-1990 sterk gestegen, zowel kwantitatief als qua ernst. Als een symbool van de doorgeschoten tolerantie noemt zij het gedoogbeleid rond de koffieshops.

Constance du Fossé bevestigt bovenstaand beeld. Maar hij geeft drie aanvullingen:

- de stijging in de criminaliteitscijfers van de USA en het VK is veel sterker;
- opmerkelijk is de voortdurende veranderende samenstelling naar nationaliteit
Toen hij begon in het gevangeniswezen was de helft van de populatie Turks /

Koerdisch; daarna instroom Vietnamezen; toen vooral Marokkanen; nu veel Oost-Europeanen. Turken zijn mogelijk overgegaan naar een leven van huisje, boompje, beestje. Binnen de Marokkaanse cultuur is er sterk onderscheid tussen relatief gemakkelijk integrerende meisjes en de gemiddeld moeilijker integrerende jongens;

- een wat al te bewuste wil om te integreren kan ook contraproductief zijn: bij tegenslag dreigt overmatige frustratie. Chinezen kunnen daardoor conflicten met andere bevolkingsgroepen gemakkelijker ontwijken.

Gevraagd: redelijke mildheid

Hilbrand Nawijn gaf aan, dat hij zich als advocaat meer dan eens afvraagt of een uitgedeelde straf mogelijk milder was uitgevallen als niet een allochtoon maar een autochtoon in de verdachtenbank had gezeten. Een taxichauffeur een V.O.G weigeren wegens te hard rijden, vindt hij belachelijk; daarvoor is te hard rijden in onze samenleving te gewoon. Bij het weigeren van een V.O.G is z.i. sprake van *overacting*.

Naima Azough vraagt Hilbrand Nawijn – vermoedelijk vanuit haar ervaring met hem als minister - ‘Wat is er met u gebeurd ?!’ Een rolwijziging (van minister naar advocaat / raadslid) vraagt uiteraard om andere accenten. En dhr Nawijn blijft bij zijn mening dat uit rapporten blijkt, dat je met het toelaten van grote immigratiestromen voorzichtig moet zijn.

Sharon Gesthuizen signaleerde, dat de staatssecretaris voor veiligheid en justitie (dhr. Teeven) de psychische problematiek van veel gedetineerden onderschat, als hij stelt dat de overheid alleen werk van een resocialisatieproject kan maken als de gedetineerde gemotiveerd is. Zorgmijders worden door sommige politici te gemakkelijk als klaplopers beschouwd. Constance du Fossé vindt wel dat ook overmatige zorg contraproductief is voor de resocialisatieproces.

Vanuit de zaal merkt een oud-directeur van een gevangenis op, dat veel werk moet worden gemaakt voor het ontdekken van de mens achter de gedetineerde. Zijns inziens wordt nu te veel accent gelegd op straf als je de regels niet volgt. Ook wordt opgemerkt dat de overheid bepaald geen voorbeeldfunctie op zich neemt, als het gaat om het in dienst nemen van ex-gedetineerden.

Voldoende waardering voor gevangenispersoneel?

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat gevangenispersoneel heeft te lijden onder het beeld in de maatschappij dat gedetineerden alleen maar bewaakt worden.

Afstemming Wet Werk en bijstand (W.W.B) / Wet investeren in jongeren (W.I.J)

Het wetsvoorstel tot wijziging van de W.W.B en de samenvoeging met de W.I.J is gericht op de bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden. Vanuit de zaal wordt enerzijds waardering uitgesproken voor de bedoeling van de samenvoeging. Meer mensen aan het werk, minder mensen in een uitkering. Dat is het doel van de gewijzigde W.W.B. Maar of de invoering van de huishoudtoets daaraan zal bijdragen, is zeer de vraag. Het aantal uitkeringsgerechtigden zal dalen, maar een deel van deze daling komt alleen maar door de invoering van de huishoudtoets (uitkeringen worden ingetrokken of gekort). Door de huishoudtoets worden bijstandsuitkeringen afhankelijk van het inkomen van het hele gezin. Dit kan betekenen dat ouders gekort worden op hun uitkering als een van de kinderen een baan accepteert. Jongeren worden daarmee gedwongen om hun ouders te onderhouden.

V.l.n.r. Naima Azough, Miranda Boone, Constance du Fossé, Sharon Gesthuizen, Hilbrand Nawijn, Kees Schuyt

Noodzaak van snelle en intensieve begeleiding van ex-delinquenten

Vanuit de zaal wordt opgemerkt, dat de eerste drie dagen na het ontslag heel belangrijk zijn voor het al dan niet slagen van de re-integratie. In de praktijk moet men vaak wel een maand of langer wachten op concrete ondersteuning. Ook Kees Schuyt is van mening, dat resocialisatiesuccessen voortkomen uit intensieve begeleiding en opleiding. Zorg dat ex-gedetineerden niet 1 x per twee maanden bezoek krijgt van de reclassering, maar 2x per week. En uit onderzoek blijkt dat het volgen van een opleiding crimineel gedrag sterk doet verminderen: 1 jaar opleiding zorgt voor gemiddeld 3 jaar minder zitten! Hervat een afgebroken studie!

Nut en problematiek van decentralisatie welzijn en zorg naar gemeenten

Dhr. Nawijn stelt, dat hij achter deze decentralisatie staat, mits die gepaard gaat met voldoende financiële middelen. En dat is bepaald niet het geval. .

Interpretatie recidivecijfers

Gevraagd wordt waarom in vergelijking met België de recidivecijfers in Nederland veel hoger zijn. Wijst dat op een meer geslaagde re-integratie in België? Dhr. du Fossé wijst erop dat je bij de interpretatie van recidivecijfers moet bedenken dat de terugkijkperiode in Nederland 7 jaar is en in België maar 2 jaar. Mw, Boone is van mening, dat de recidive overal hoog is.

Oordeel over nut van korte straffen

Mw. Boone stelt dat 60% van de veroordeelden minder dan 1 maand moet zitten. Zij vindt zulke straffen jammer van het geld, omdat je in zo'n korte periode resocialisatie wel kunt vergeten. Positiever is ze bv. over de maatregel Inrichting Stelselmatige Daders (ISD) .

Dhr Schuyt zorgde voor een bemoedigend slotwoord voor mensen met detentieproblemen: jonge criminelen delen vele eigenschappen met geslaagde ondernemers!.

De bijeenkomst werd besloten met een hartelijke oproep van DCG-voorzitter Sacha Schneiders een gift te geven aan Exodus voor ondersteuning van kinderen van 3 - 7 jaar in de jeugdgevangenis in Oeganda (giro Exodus Leiden 1590.81.386 inzake Vrijheidsfonds).

Dick Buist (notulist, vrijwilliger DCG)